Despre omiletica lui Samuil Micu

Vasile D. ȚÂRA

Samuil Micu was not only the most erudite and prolific theologian in Școala Ardeleană, but also an outstanding speaker who's sermons were listened and highly appreciated by the contemporary society. Although he published only seven original, and two translated funeral discourses, in 1784, his homiletic heritage is much wider. His manuscripts contain over 130 sermons translated by him from patristic writings of Basil the Great, John Chrysostom, Ciril of Alexandria, John of the Ladder, Ephrem the Syrian, Gregory the Theologian, John of Damascus, Anastasius of Sinai, Theodore of Stoudios, etc.

His sermons, written according to the literary language that characterised the religious texts printed after 1750, set a new type of religious discourse: based on vast patristic information, and constructed with a variety of rhetorical principles. These sermons develop themes and motives that were attentively selected from major homiletic works, and represent original conceptions of their author, in a manner that speaks about the intelligence and native talent of the orator.

Keywords: *sermon clerical, funerary discourse, homily, patristic, theology.*

Samuil Micu a fost unul dintre cei mai eruditi și, categoric, cel mai prolific dintre cărturarii români de pînă la începutul secolului al XIX-lea. Cele peste 60 de cărți și alte scrieri de mai mică întindere însumează aproximativ 22000 de pagini (14200 de pagini de traduceri și 7800 de pagini de lucrări originale), din care s-au tipărit numai vreo 4000 de pagini (v. Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 75), restul păstrîndu-se în manuscrisele aflate acum în custodia Filialei din Cluj a Bibliotecii Academiei Române, după ce mai întîi aparținuseră Bibliotecii Episcopiei Greco-Catolice Române din Oradea (cf. Radu 1923; vezi și bibliografia integrală a scrierilor lui S. Micu, editate și în manuscris, la Chindriș, Iacob 2010: 14-19).

Opera sa a marcat și, în cîteva domenii esențiale, a determinat schimbări radicale în evoluția culturii și a scrisului românesc. S. Micu a fost cel dintîi teolog și filolog român în deplinul înțeles al cuvîntului, dar a fost și primul istoric de sorginte cantemiriană și de tip iluminist, a fost pasionat de filozofie, de logică și de etică, fiind totodată și un foarte apreciat orator, profesor, călăuzitor și luptător pentru emanciparea socioculturală a românilor din Transilvania, traumatizați de înrobirea secular și de prigoana la care erau supuși după răscoala lui Horia, întîmplată chiar în momentul de afirmare a învățatului blăjean. Elogiul făcut de

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

Lucian Blaga învățaților Școlii Ardelene se potrivește cu deosebire mentorului acestei mișcări iluministe din spațiul românesc: ei se simțeau „chemați să împlinească năvalnic ceea ce istoria neglijase vreme de o mie de ani. Ei aveau conștiința că pun pîrghia ca să înalțe la nivelul de lumină al secolului un masiv de munți cufundat în tenebre. O lume întreagă a spiritului trebuia clădită la repezeală, ca să răscumpere istoria pierdută" (Blaga 1966: 129). Operele și strădaniile corifeilor Școlii Ardelene au fost piatra de temelie a procesului de modernizare și de occidentalizare a limbii, a culturii și a științei umaniste românești, care a rodit și s-a impus într-un răstimp istoric foarte scurt, adică în mai puțin de un secol.

Valoarea teologului, a cărturarului și a predicatorului S. Micu a fost apreciată nu numai de cei cu care acesta a colaborat, ci si de episcopul Ioan Bobb, adversarul înverșunat al învățaților Școlii Ardelene, care i-a îngăduit „să predice din amvonul catedralei episcopale din Blaj" (Chindriș, Iacob 2010: 8), precum și de autoritățile imperiale, care l-au numit cenzor al cărților românești editate în tipografia din Buda, demnitate acordată atunci numai cărturarului recunoscut a fi cel mai erudit învățat român din Transilvania. Posesor al unei imense culturi teologice, obținute prin parcurgerea și aprofundarea textelor fundamentale ale creștinismului și ale sfinților părinți din Apus și din Răsărit, pe care le-a citit în latină și în greacă, Samuil Micu a tradus, a prelucrat și a elaborat lucrări esențiale pentru teologia creștină, în total cîteva zeci de scrieri patristice, omiletice, de morală, de filozofie etc.[1], între care se distinge mai cu seamă *Biblia* (Blaj, 1795), a doua traducere integrală a textului sacru în limba română, operă care, așa cum afirma Nicolae Iorga, este „în stare singură să dea un veșnic nume aceluia ce a săvârșit-o" (apud Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 54).

Iscusitul și admiratul orator Samuil Micu „a predicat nu numai în Catedrala din Blaj, ci și în diferite biserici unite și neunite [din Ardeal, n.n.], «cu timp și fără timp», răspîndind pretutindeni, într-o limbă simplă și înțeleasă, convingerile lui creștinești și însuflețirea sufletului său pentru o viață creștină superioară și pentru propășirea poporului" (Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 70), dobîndind astfel respect și faimă între preoți și credincioși. Chiar dacă a publicat, „fiind cercat și îndemnat de mulți iubitori de D‹u›mnezeu creștini", cum însuși mărturisește (Micu 1784: [IV]), doar o singură carte de predici, intitulată *Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oamenilor morți* (Blaj, 1784), care conține șapte discursuri funebre originale și două traduceri, opera omiletică a lui S. Micu este mult mai vastă. În manuscris, s-au păstrat 15 predici pentru duminici, adunate într-un volum de 348 de pagini, intitulat *Cuvîntări bisericești sau predice*, pe care intenționa să-l dea la tipar în 1805, dar îi lipseau banii necesari pentru editare[2], la care se adaugă 22 de

[1] Din cea mai recentă și completă bibliografie a operei lui S. Micu (v. Chindriș, Iacob 2010: 14-19), în care sînt incluse și lucrările de filologie, de logică, de istorie, creațiile literare etc., reiese că 12 au fost publicate antum, 17 au fost editate sau reeditate postum, iar 55 se păstrează în manuscris (între acestea sînt menționate și manuscrisele unor texte tipărite).

[2] Într-o scrisoare adresată lui „Corneli (fost director al școalelor românești din eparhia unită Oradea), Samuil Micu Clain spune – între altele – că are gata de tipar *Cuvîntările bisericești*, dar n-

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

predici (598 de pagini) traduse din omiletica Sfîntului Vasile cel Mare, 88 de omilii ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, grupate în trei volume (1735 de pagini), precum şi unele dintre cuvîntările altor sfinţi părinţi: Chiril, arhiepiscopul Alexandriei, Ioan Scărarul, Efrem Sirul, Grigorie Teologul, Ioan Damaschin, Anastasie Sinaitul, Theodor Studitul, Pahomie ş.a., din ale căror opere Samuil Micu a tradus şi alte scrieri teologice (cf. Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 45-52)[3].

Înturcît spre sfîrşitul veacului al XVIII-lea se împlinea un secol de la apariţia *Sicriului de aur* (Sas-Sebeş, 1683), cea dintîi carte românească de omiletică funebră, tipărită de clericul transilvănean Ioan Zoba din Vinţ, şi a *Bibliei* (Bucureşti, 1688), prima traducere integrală în limba română a Sfintei Scripturi, timp în care nu s-au mai editat astfel de cărţi la noi, iar româna a devenit limbă de cult în toate bisericile româneşti şi s-a impus ca o variantă cultivată unitară în textele tipărite, mai cu seamă în cele religioase, vechile traduceri n-ar mai fi corespuns exigenţelor de comunicare din vremea lui Samuil Micu. De altfel, teologul blăjean invocă tocmai acest motiv pentru noua traducere şi editare a *Bibliei* (Blaj, 1795), atunci cînd spune că textul tipărit la 1688 a fost tălmăcit „cu foarte întunecată şi încurcată aşezare şi întocmire a graiului românesc şi mult osibit de vorba cea de acum obicinuită, şi mai ales de graiul şi de stilul cel din cărţile besericeşti, care în toate besearicile româneşti să cetesc…” (*Biblia* 2000: 17). Este posibil ca şi omiliile scrise şi rostite de Samuil Micu să fi fost alcătuite din acelaşi motiv, dar şi pentru că predicile lui Ioan Zoba deveniseră foarte rare la un secol de la tipărire, ca şi *Biblia de la Bucureşti*, iar numărul credincioşilor şi al preoţilor români din Ardeal, uniţi şi neuniţi, care aveau nevoie de carte românească, sporise considerabil după 1700, cînd româna s-a impus ca limbă de cult.

În tălmăcirea *Bibliei*, Samuil Micu a urmat cu strictețe rigorile reproducerii exacte, conforme cu originalul, a textului sacru, cum însuşi ţine să precizeze: „singur bine socotindu-o şi şi cu bărbaţi învăţaţi, cu amăruntul şi – cum să zice – din fir în păr cercându-o şi cernându-o şi cu cea elinească a celor şeaptezeci de dascali şi cu cea veachie românească alăturându-o, unde au trebuit o au îndreptat, ca întru toate să fie aseamenea şi întocmai izvodului elinesc a celor şeaptezeci de dascali” (*Biblia* 2000: 17). Omiliile, fiind rostite liber, adică nefiind citite de către preot în biserică sau în afara ei, puteau fi alcătuite, cel puţin sub aspect lingvistic şi stilistic, uneori, parţial, şi în privinţa conţinutului, mai variat de la predicator la predicator şi de la o împrejurare concretă la alta. În această privinţă, discursurile

---

are banii necesari. De aceea apelează să se facă abonamente printre preoţi. ‹‹ Eu aş vrea să tipăresc aici (Buda) nişte *Conţii*, *conciones*, dar la acelea trebuie cheltuială şi eu atîta n-am ›› (Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 73). Pentru că le considera valoroase şi necesare preoţilor, era convins că se vor vinde, părere confirmată şi de Gheorghe Angyal din Zlatna, într-o scrisoare datată 25 septembrie 1805: „Căzaniile făcute de domnia ta nu te întreba vinde-se-vor sau afla-s-or preoţi sau besearici ca să le cumpere, ci numai fă ca odată să se tipărească, că toţi preoţii din Ardeal, învăţaţi şi neînvăţaţi, uniţi şi neuniţi, în scurtă vreme toate le vor cumpăra, cît vor şti că sunt căzaniile lui Clain” (apud Mladin, Vlad, Moisiu 1957: 74).

[3] Neavînd acces la manuscrisele cărturarului blăjean, ne vom limita observaţiile doar la omiliile din volumul editat în 1784.

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

funebre au cea mai evidentă şi chiar obligatorie libertate, pentru că se adresează, de regulă, unui public eterogen din punct de vedere sociocultural şi se adaptează în funcţie de situaţia persoanei şi a familiei defunctului.

Spre deosebire de Ioan Zoba din Vinţ, care oferă modele de predică pentru 15 situaţii concrete, S. Micu alcătuieşte şapte omilii funebre de tip universal, axate pe tema morţii. În interiorul fiecărei omilii se indică locul în care preotul trebuie să integreze necrologul defunctului pentru care se rosteşte predica. În felul acesta, predicatorul devine părtaş la alcătuirea discursului funebru, întocmit pe baza omiliei tip.

Conştient de importanţa formei în care este expusă predica pentru atingerea efectului educativ şi afectiv asupra auditoriului, Samuil Micu oferă un model de exprimare accesibil pentru toţi ascultătorii. Adresîndu-se viitorului cititor al propovedaniilor sale, el îşi motivează astfel opţiunea: „te rog să ierţi de te va sminti cumva curgerea graiului, că, fiindcă aceastea mai mulţi proşti decît învăţaţi auzitori vor avea, nu să cădea să fie cu măestrie ritoricească, nici cu graiu de vorbă înaltă şi adîncă, ci mai de jos şi mai prost, ca şi cei proşti să înţăleagă şi să se folosească, că acesta e scopul şi cugetul mieu" (Micu 1784: [V]). Reţinem de aici şi faptul că învăţatul blăjean făcea distincţie între varianta cultivată şi varianta populară a limbii române din vremea lui, în predicile sale utilizînd un aspect mai puţin elevat şi prelucrat din punct de vedere retoric, dar corect în privinţa respectării normelor limbii române literare de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea.

Prin cele două predici traduse din omiletica sfinţilor părinţi Vasile cel Mare şi Chiril al Alexandriei, Samuil Micu oferă şi un model superior de oraţie funebră, util preoţilor pentru alcătuirea unor discursuri funebre speciale sau mai variate din punct de vedere tematic ori stilistic. Credem însă că teologul blăjean le-a introdus în volumul său de propovedanii şi fiindcă reprezentau o sursă bibliografică esenţială, pe care a utilizat-o în textele sale, dar, probabil, şi pentru că voia să stîrnească interesul românilor pentru viitoarele volume de omilii ale marilor oratori ecleziastici, la tălmăcirea cărora începuse deja să lucreze intens.

O comparaţie, fie şi sumară, ca cea pe care ne-am propus să o facem aici, între propovedaniile lui S. Micu şi cele două predici ale sfinţilor părinţi traduse şi editate de învăţatul blăjean ne îngăduie să identificăm unele asemănări şi deosebiri semnificative. Astfel, din punct de vedere lingvistic, în toate cele nouă predici găsim aceeaşi variantă literară de tip sudic, generalizată în textele bisericeşti din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în care însă cărturarul ardelean a păstrat şi cîteva norme de tip nordic (ex.: forme precum *mîne*, *pîne*; *păhar, rădica*; *încungiura*; velarizarea sporadică a vocalelor anterioare după consoanele dure etc.) şi a introdus unii termeni regionali (ex. *aleşui* „a pîndi", *copîrşeu* „sicriu", *ţiră* „puţin" etc.) sau neologisme împrumutate din latină (ex. *dogmă*, *unicorn* etc.). Atît în propovedaniile originale, cît şi în cele traduse, conţinutul este, în esenţă, acelaşi. Predicile traduse, în special *Cuvîntul de moarte* al Sfîntului Vasile cel Mare, au caracter sintetic şi cuprind, în ansamblu, toate temele abordate, de regulă, în discursurile funebre ale clericilor creştini: semnificaţia şi importanţa covîrşitoare a

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

morții în existența umană, moartea ca motiv de bucurie pentru muritorii virtuoși și de spaimă imensă pentru cei păcătoși, condamnarea omului la moarte din momentul nașterii și pregătirea lui de-a lungul întregii vieți pentru clipa morții și a judecății de apoi, enumerarea detaliată a faptelor bune, prin care omul dobîndește Împărăția Cerurilor, și a celor rele, care îl aruncă în chinurile iadului, obligația creștinului de a respecta întocmai poruncile și învățătura dumnezeiască, atitudinea celor vii la despărțirea de cel mort etc. Samuil Micu a selectat șapte teme fundamentale, pe care le-a dezvoltat în șapte predici adaptabile la șapte situații funebre diferite. Chiar dacă nu sînt relevate în titluri speciale, fiecare propovedanie intiutulîndu-se *Învățătură la oameni morți*, pericopa și conținutul permit identificarea lor. Respectînd limbajul autorului, acestea ar fi: 1. „De greutatea căii morții și merindea pe acea cale"; 2. „De neștirea morții"; 3. „De gătirea la moarte", 4. „De deșărtăciune"; 5. „De întristarea pentru cei morți"; 6. „De nevoile vieții acesteia și de bunătățile morții cei creștinești"; 7. „De întristarea și neîntristarea pentru pruncii morți" (Mladin, Vlad, Moiseiu 1957: 71).

Diferențele față de predicile traduse și, implicit, originalitatea discursului funebru alcătuit de Samuil Micu în raport cu acestea, dar și față de cazaniile românești anterioare, sînt evidente la nivel structural, argumentativ și stilistic. Scriindu-și propovedaniile la 1500 de ani după sfinții părinți Vasile cel Mare și Chiril, Samuil Micu adaptează omilia antică la modelul predicii din secolul al XVIII-lea și la capacitatea de înțelegere și de simțire afectivă a credincioșilor din vremea sa. Totodată, fiind un teolog mai erudit decît sfinții părinți din secolul al IV-lea, cărturarul blăjean și-a putut susține și argumenta discursul apelînd adesea la înțelepciunea sfinților părinți și a oratorilor ecleziastici de mai tîrziu, pe care i-a citit în greacă și latină sau în una din limbile moderne pe care le cunoștea: italiana franceza și germana, pe care i-a citat cu acribie filologică în discursurile sale. Uneori evocă și ziceri ale unor filozofi antici (v. Micu 1784: 20).

Structural, predicile lui Samuil Micu sînt întocmite conform unei scheme păstrate, în mare, pînă astăzi în omiletica românească. Astfel, *pericopa*, în traducerea sa nu a celor care au transpus în română textul biblic pînă la el, este explicată într-un cuvînt introductiv, la capătul căruia autorul anunță două subteme, pe care le dezvoltă în două cuvinte de învățătură cu conținut patristic, intitulate invariabil: „partea întîiu și „partea a doa", în cea de a doua introducîndu-se și unele referințe la defunct. *Încheierea* conține o concluzie la întreaga învățătură ce se desprinde din predică și un îndemn la respectarea principiilor vieții creștine. La sfîrșitul volumului, Samuil Micu adaugă și o secțiune de *Iertăciuni la oameni morți*, similare cu cele pe care oamenii vii și le adresează înainte de a pleca într-o călătorie lungă. Această încheiere a slujbei de înmormîntare, prin care preotul se adresează, în numele defunctului, celor rămași în viață (soț, soție, tată, mamă, frate, soră, fiu, fiică, rude și prieteni), este uzuală numai în Transilvania (v. Gordon 2001:

BDD-A3930 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

128), unde s-ar fi putut impune prin propovedaniile lui Samuil Micu şi ale lui Petru Maior[4].

În chip firesc, toate predicile clericului blăjean sînt lecţii de etică şi de morală creştină, menite să-i facă pe oameni conştienţi de faptul că întreaga lor viaţă se află sub semnul *morţii*, pentru care trebuie să se pregătească în fiecare moment al vieţii lor pămîntene. Argumentele pe care S. Micu îşi întemeiază pledoariile sînt extrase din textul sacru, din învăţăturile sfinţilor părinţi, din filozofie, din istoria universală şi din cea românească, din înţelepciunea populară şi din propria sa experienţă teologică şi umană.

Citatele din *Biblie*, mai puţin numeroase decît în textele sfinţilor părinţi, care nu aveau decît această sursă documentară, nu sînt tălmăcite la fel în predicile traduse şi în propovedaniile originale. De pildă, în predica Sfîntului Vasile cel Mare, citatul din *Iov* (cap. I, vers. 21), este tradus astfel: „Domnul i-au dat, Domnul i-au luat. Cum au plăcut Domnului, aşa s-au şi făcut" (Micu 1784: 109). În propovedania a VII-a a lui Samuil Micu, acelaşi verset este redat astfel: „Domnul l-au dat, Domnul l-au luat, fie binecuvîntat pentru aceasta" (*ibidem*: 80)[5]. La fel a procedat şi în cazul pericopelor din predicile sale, care nu sînt reproduse după versiunile româneşti ale textelor sacre editate în 1648 şi în 1688, ci sînt traduse de el, cu unele modificări. De pildă, în propovedania a IV-a, tălmăcirea pericopei „Deşertăciunea deşertăciunilor şi toate sînt deşertăciune (*Eclisiast*, cap.I, stih 2)" (Micu 1784: 32) este sensibil diferită de textul similar din *Biblia de la Bucureşti*: „Deşărtarea deşărtărilor , zis‹e› eclesiastul, deşărtarea deşărtărilor, toate-s deşărtare!" (*Biblia* 2002: 632)[6], iar în propovedania a VI-a, textul din pericopa: „Adevăr, adevăr zic voao că cel ce ascultă cuvîntul Mieu şi creade Celui ce M-au trimis pre Mine are viaţa veacilor (*Ioan*, cap. V, stih. 24)" (Micu 1784: 60) este tradus, în *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), astfel: „Adevăr, adevăr zic voao, că cela ce va asculta cuvintele Meale şi va creade întru Cela ce M-au trimes pre Mine are viiaţa de vecie şi la păgubitură nu va mearge, ce treace den moarte în viiaţă" (N.T. 1988: 276), pe cînd în *Biblia* din 1688 apare sub forma: „Amin, amin zic voao că cela ce

[4]În omiletica românească modernă, *iertăciunile* nu sînt recomandate, unii specialişti susţinînd chiar eradicarea lor, pentru că acestea nu au decît rostul de a spori suferinţa psihică a celor cărora li se adresează şi relevă incapacitatea preotului „de a redacta şi rosti un necrolog autentic, ziditor, structurat pe învăţăturile ortodoxe fundamentale" (Gordon 2001: 129). Totuşi, părintele prof. univ. dr. Vasile Gordon consideră că „ele nu pot fi înlăturate *ex abrupto*, mai ales în satele ardeleneşti, unde curiosul obicei s-a împămîntenit adînc" (*ibidem)*.

[5] Este posibil ca în acest caz să avem a face cu o adaptare a textului biblic la conţinutul predicii, pentru că în *Biblia de la Blaj* acelaşi verset este aproape identic cu cel din omilia tradusă: „Domnul au dat, Domnul au luat, cum au plăcut Domnului, aşea s-au şi făcut, fie numele Domnului binecuvîntat!" (*Biblia* 2000:915). În *Biblia de la Bucureşti* (1688), găsim o traducere sensibil diferită: „Dumnezău au dat, Dumnezău au luat; în ce chipDomnului s-au părut, aşa s-au şi făcut, fie numele Domnului blagoslovit în veaci!" (*Biblia* 2002: 515)

[6] În *Biblia de la Blaj,* versetul respectiv este tradus astfel: „Deşertăciunea deşertăciunilor, zis-au Eclisiastul, deşertăciunea deşertăciunilor, toate sînt deşertăciune" (Biblia 2000: 1119), variantă reprodusă aproape identic şi în ediţia jubiliara a *Sfintei Scripturi* (Biblia 2001: 849): „Deşertăciunea deşertăciunilor – a zis Ecclesiastul –, deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune".

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

cuvîntul mieu aude şi creade pre cela ce m-au trimis are viaţă veacinică şi la judecată nu vine, ce s-au mutat den moarte în viaţă" (*Biblia* 2002: 1148)[7]. La fel procedează eruditul cleric român atît în cazul celorlalte pericope ce deschid predicile sale, cît şi în privinţa altor citate din *Sfînta Scriptură* pe care le reproduce în propovedanii, ceea ce înseamnă că pe la 1784 îşi asumase deja rolul de revizor şi înnoitor al traducerii româneşti a textului sacru, intenţie mărturisită abia în prefaţa *Bibliei* de la 1795.

Blîndul călugăr Samuil nu ia decît foarte puţin din expresia verbală a severului arhiepiscop Chiril, preferînd mai degrabă modelul retoric al Sfîntului Vasile cel Mare. Dar nici din omilia acestuia, reprodusă în *Propovedanie*, nu preia unele argumente care, probabil, i s-au părut greu de înţeles, dacă nu chiar inacceptabile, pentru credincioşii de rînd, care aveau o cultură teologică elementară. De pildă, Samuil Micu evită exemplul dat de Vasile cel Mare pentru argumentarea atotputerniciei morţii, care va face să dispară şi universul: „ Uită-te împrejur, în toată lumea în carea lăcuieşti, şi gîndeşte cum că toate ceale ce să văd sînt muritoare, toate sînt supuse stricăciunii. Caută la ceriu, că şi acela oarecînd se va strica, caută la soare, că nici acesta nu va rămânea pururea; toate stealele, fierile ceale de pre pămînt şi ceale din apă, podoaba pămîntului, şi însuşi pămîntul, toate sînt supuse stricăciunii, toate după puţin nu vor mai fi" (Micu 1784: 113). În propovedania a III-a, unde face un excurs riguros despre *moarte*, Samuil Micu defineşte acest moment inevitabil al existenţei umane numai din perspectiva omului creştin, fără vreo trimitere la viziunea apocaliptică citată mai sus: „moartea iaste mai groaznică şi mai amară decît toate nevoile şi realele ce să pot întîmpla omului în viiaţă. Cum că aceasta iaste aşa, lezne vom priceape de vom lua pre amăruntul aminte şi vom socoti ce iaste moartea. Ce iaste, dară, moartea? Moartea, o, iubiţilor, iaste cumplită şi cu mult necaz despărţire a sufletului din trup; moartea iaste despărţirea omului de lume, de părinţi, de fraţi, de rudenii, de priiateni şi de toţi cunoscuţii, de viiaţă şi de toate lucrurile lumii aceştiia; moartea iaste groaznică treacere a sufletului dintru această lume trecătoare la lumea cea veacinică; moartea iaste cea mai mare şi de pre urmă luptă a omului, cînd omul cu cunoştinţa sa, cu trupul şi cu diavolul să luptă, ca, de va birui, fericire veacinică, au de să va birui, muncă veacinică să ia. Cu un cuvînt, moartea iaste cumpăna fericirii sau a osîndirei de veaci. Groaznică, cu adevărat, şi înfricoşată iaste moartea, că după ia întoarcere nu mai iaste, ci urmează veciia" (Micu 1784: 23). De aceea, învăţatul predicator, citîndu-l pe Seneca, consideră că omul „în toată viaţa trebuie a învăţa a muri" (Micu 1784: 22), adică, aşa cum se spune în *Evanghelie*, trebuie să se pregătească de moarte permanent pentru că aceasta vine pe neaştepate.

Samuil Micu deschide drumul culturii româneşti moderne, introducînd spiritul ştiinţific creator în traducerea şi exegeza teologică, în studiul şi reformarea limbii române, în scrierea istoriei şi, în general, în occidentalizarea culturii noastre prin

[7] În ediţia jubiliară, acelaşi text este redat astfel: „Adevăr, adevăr vă spun: Cel ce ascultă cuvântul Meu şi crede în Cel care M-a trimis are viaţă veşnică şi la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte în viaţă" (*Biblia* 2001: 1561).

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)

adoptarea modelului latino-romanic în știință și cultură. În traduceri, partea cea mai consistentă a operei sale, a adoptat o atitudine critică față de strădaniile înaintașilor, revizuind cu acribie vechile tălmăciri bisericești, iar în privința discursului religios, a impus o nouă abordare, în sensul că a trecut de la metoda mimetică a antecesorilor, la elaborarea predicii pe baza unei imense informații din domeniul patristicii, în aplicarea unor principii retorice mai variate, de tip oriental și occidental, prin selecția temelor și modelelor din operele majore ale omileticii creștine și, desigur, prin prelucrarea și alcătuirea originală a predicilor, potențată de inteligența superioară și de talentul înnăscut al oratorului și cărturarului blăjean.

Bibliografie

Biblia 2000: *Biblia de la Blaj,1795*. Ediție jubiliară. Cu binecuvântarea Î. P. S. Lucian Mureșan, mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma

Biblia 2001: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Biblia 2002: *Biblia 1688*, II, Text stabilit și îngrijire editorială de Vasile Arvinte și Ioan Caproșu. Volum întocmit de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Alexandru Gafton, Laura Manea, N. A. Ursu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"

Blaga, Lucian 1966, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*. Ediție îngrijită de George Ivașcu, București

Chindriș, Ioan, Niculina Iacob 2010, *Samuil Micu în mărturii antologice,* [Târgu Lăpuș], Editura Galaxia Gutenberg

Chindriș, Ioan, Niculina Iacob 2013, *Secvențe iluministe*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star

Gordon, Vasile 2001, *Predica ocazională (Pareneza). Considerații teoretice și exemplificări,* București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Micu 1784: *Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oamenilor morți*, acum de preotul Samoil Clain de Sad făcute […], Blaj

Mladin, N., I. Vlad, Al. Moisiu 1957, *Samuil Micu Clain – teologul. Viața, opera și concepția lui teologică*, Sibiu

N.T. 1988: *Noul Testament, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648, de către Simion Ștefan, mitropolitul Transilvaniei…*, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române

Radu, Iacob 1923, *Manuscriptele bibliotecii Episcopiei Greco-Catolice Române din Oradea-Mare. Studiu bibliografic*, București

BDD-A3930 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:16 UTC)